

que ipse gloriosus bonitate, justitia, clementia? maximè quia & illud præsciebat, de propagatione mortalitatis ejus futuros sanctos, qui non sibi quærerent, sed Creatori suo gloriam darent, & eum colendo ab omni corruptione liberati, cum Angelis sanctis semper vivere, & beatè vivere mererentur? Qui enim hominibus dedit liberum arbitrium, ut non servili necessitate, sed ingenua voluntate Deum colerent, dedit etiam Angelis: & ideo nec Angelus, qui cum spiritibus aliis satellitibus suis superbendo deseruit obedientiam Dei, & diabolus factus est, aliquid nocuit Deo, sed sibi. Novit enim Deus ordinare deserentes se * animas, & ex earum justa miseria inferiores partes creaturæ suæ convenientissimis & congruentissimis legibus admirandæ dispensationis ^a ornare. Itaque nec diabolus aliquid Deo nocuit, quia vel ipse lapsus est, vel hominem seduxit ad mortem: nec ipse homo in aliquo minuit veritatem, aut potestatem, ^b aut beatitatem Conditoris sui, quia conjugii suæ seductæ à diabolo, ad id quod Deus prohibuerat, propria voluntate consentit. Justissimis enim Dei legibus omnes damnati sunt, Deo glorioso per æquitatem vindictæ, ipsi ignominiosi per turpitudinem poenæ: ut & homo à suo Creatore aversus victus diabolo subderetur, & diabolus homini ad Creatorem suum converso vincendus proponeretur; ut quicumque diabolo usque in finem consentirent, cum illo irent in æterna supplicia; quicumque autem humiliarent se Deo, & per ejus gratiam diabolum vincerent, æterna præmia mererentur.

NE-

^a Sola editio Lov. ordinare.

^b Plerique MSS. omittunt, aut beatitatem.

Lapsus hominis & Angelus nihil Deo nocuit.

* Conventius, spiritus: ex 2. retract.

14.

a

Gen. 3. 4.

b

31. NEQUE hoc nos movere debet, quia multi diabolo consentiunt, & pauci Deum sequuntur: quia & frumentum in comparatione palearum valde pauciores habet numerum. Sed sicut agricola novit quid faciat de ingenti acervo paleæ, sic nihil est Deo multitudo peccatorum, qui novit quid de illis agat, ut administratio regni ejus ex nulla parte turbeatur, atque turpetur. Nec ideo putandus est vicisse diabolus, quia secum plures, cum quibus à paucis vinceretur, adtraxit. Duæ itaque civitates, una iniquorum, altera sanctorum, ab initio generis humani usque in finem sæculi perducuntur, nunc permixtæ corporibus, sed voluntatibus separatæ, in die verò judicii etiam corpore separatæ. Omnes enim homines amantes superbiam & temporalem dominationem cum vano typho & pompa arrogantia, omnesque spiritus qui talia diligunt, & gloriam suam subjectione hominum quærunt, simul una societate devincti sunt; sed & si sæpè adversum se pro his rebus dimicant, pari tamen pondere cupiditatis in eandem profunditatem præcipitantur, & sibi morum & meritorum similitudine junguntur. Et rursus omnes homines & omnes spiritus humiliter Dei gloriam quærentes, non suam, & eum pietate sectantes, ad unam pertinent societatem. Et tamen Deus misericordissimus, & super impios homines patiens est, & præbet eis poenitentiae atque correctionis locum.

32. Nam & quòd omnes diluvio delevit, excepto uno justo cum suis, quos in arca servari voluit, noverat quidem quòd non se correcturi essent: verum tamen cum per centum annos arca fabricata est, prædicabatur utique eis ira Dei ventura super eos: & si conver-

CAP. XIX.
In Ecclesia boni & mali, in fine separandi.

Civitates duæ ab initio generis humani.

Diluvii & arcae sacramentum.
Gen. 7.

terentur ad Deum, parceret eis; sicut peperit postea Ninive civitati agenti poenitentiam, cum ei per Prophetam futurum interitum prænuntiasset. Hoc autem facit Deus, etiam illis quos novit in malitia perseveraturos dans poenitendi spatium, ut nostram patientiam exerceat, & informet exemplo suo; quo noverimus quantum nos oporteat tolerabiliter malos sustinere, cum ignoremus quales postea futuri sunt, quando ille parcat, & sinit eos vivere, quem nihil futurorum latet. Prænuntiabatur tamen etiam diluvii sacramento quo per lignum justii liberati sunt, futura Ecclesia quam Rex ejus & Deus Christus mysterio suæ crucis ab hujus sæculi submersione suspendit. Neque enim Deus ignorabat, quod etiam ex illis qui fuerant in arca servati, nascituri erant mali, qui faciem terræ iniquitatibus iterum impleverunt: sed tamen & exemplum futuri judicii dedit, & sanctorum liberationem ligni mysterio prænuntiavit. Nam & post hæc non cessavit repullulare malitia per superbiam, & libidines, & illicitas impietates, cum homines deserto Creatore suo, non solum ad creaturam quam Deus condidit lapsi sunt, ut pro Deo colerent quod fecit Deus; sed etiam ad opera manuum hominum, & ad fabrorum artificia curvaverunt animas suas, ubi de illis turpius diabolus & dæmonia triumpharent; quæ se in talibus figmentis adorari venerarique lætantur, dum errores suos humanis erroribus ^a pascunt.

^a De Abrahamo & Israëlítico populo. Gen. 12.

33. Neque tunc sanè defuerunt justii, qui Deum pie quærerent, & superbiam diaboli vincerent, cives illius sanctæ civitatis, quos Regis sui Christi ventura humilitas per Spi-

^a Floriacensis quidam MSS. *miscent.*

Spiritum revelata sanavit. Ex quibus Abraham pius & fidelis Dei servus electus est, cui demonstraretur sacramentum Filii Dei, ut propter imitationem fidei omnes fideles omnium gentium filii ejus futuri dicerentur. Ex illo natus est populus, à quo unus Deus verus coleretur, qui fecit cælum & terram: cum ceteræ gentes simulacris & dæmoniis servirent. In eo planè populo multò evidentius futura Ecclesia figurata est. Erat enim ibi multitudo carnalis, quæ propter visibilia beneficia colebat Deum. Erant ibi autem pauci futuram requiem cogitantes & cælestem patriam requirentes, quibus prophetando revelabatur futura humilitas Dei, Regis & Domini nostri Jesu Christi, ut per eam fidem ab omni superbia & tumore sanarentur. Horum sanctorum, qui præcesserunt tempore nativitatem Domini, non solum sermo, sed etiam vita, & conjugia, & filii, & facta prophetia fuit hujus temporis, quo per fidem passionis Christi ex gentibus congregatur Ecclesia. Per illos sanctos Patriarchas & Prophetas carnali populo Israël, qui postea etiam judæi appellati sunt, & visibilia beneficia ministrabantur quæ carnaliter à Domino desiderabant, & coërcitiones poenarum corporalium quibus pro tempore terrerentur, sicut eorum duritiæ congruebat. Et in his tamen omnibus mysteria spiritalia significabantur, quæ ad Christum & Ecclesiam pertinerent: cujus Ecclesiæ membra erant etiam illi sancti, quamvis in hac vita fuerint antè quàm secundum carnem Christus Dominus nasceretur. Ipse enim unigenitus Dei Filius, Verbum Patris, æquale & coæternum Patri, per quod facta sunt omnia, homo propter nos factus est, ut totius Ecclesiæ tamquam totius corporis caput

Horum dicta & facta, prophetia fuit.

esset. Sed velut totus homo dum nascitur, etiamsi manum in nascendo præmittat, tamen universo corpori sub capite conjuncta atque compacta est, quemadmodum etiam nonnulli in ipsis Patriarchis ad hujus ipsius rei signum manu præmissa nati sunt: ita omnes sancti qui ante Domini nostri Jesu Christi nativitatem in terris fuerunt, quamvis antè nati sunt, tamen universo corpori, cujus ille caput est, sub capite cohæserunt.

CAP. XX.

Israelitarum servitus in Ægypto, & liberatio viaque per mare rubrum.

Exodi 7. 1.

& 8. 1. &

14. 22.

Gen. 7.

Exodi 14. 16. & 21. Baptismus figuratus.

Ibid. 12. 3.

Ovis immolatio passionis Christi figura.

34. POPULUS ergo ille delatus in Ægyptum, servivit regi durissimo; & gravissimis laboribus eruditus, quæsit liberatorem Deum: & missus est eis unus de ipso populo, sanctus Dei servus Moyses, qui in virtute Dei magnis miraculis terrens tunc impiam gentem Ægyptiorum, eduxit inde populum Dei per mare rubrum; ubi discedens aqua viam præbuit transeuntibus: Ægyptii autem cum eos persequerentur, redeuntibus in se fluctibus demersi extincti sunt. Ita quemadmodum per diluvium aquis terra purgata est à nequitia peccatorum, qui tunc in illa inundatione delati sunt, & justi evaserunt per lignum: sic ex Ægypto exiens populus Dei, per aquas iter invenit, quibus ipsorum hostes consumti sunt. Nec ibi defuit ligni sacramentum. Nam virga percussit Moyses, ut illud miraculum fieret. Utrumque signum est sancti Baptismi, per quod fideles in novam vitam transeunt, peccata verò eorum tanquam inimici delentur atque moriuntur. Apertiùs autem Christi passio in illo populo figurata est, cum jussi sunt ovem occidere & manducare, & de sanguine ejus postes suos signare, & hoc celebrari omni anno, & appellare Pascha Domini. Mani-

festissimè quippe a prophetia de Domino Jesu Christo dicit, quia *tamquam ovis ad immolandum ductus est*. Cujus passionis & crucis signo in fronte hodie tanquam in poste signandus es, omnesque Christiani signantur.

35. Inde per desertum populus ille ductus est per quadraginta annos: accepit etiam legem digito Dei scriptam, quo nomine significatur Spiritus sanctus, sicut in Evangelio manifestissimè declaratur. Neque enim Deus forma corporis definitus est, nec sic in illo membra & digiti cogitandi sunt, quemadmodum videmus in nobis: sed quia per Spiritum sanctum dona Dei sanctis dividuntur, ut cum diversa possunt, non tamen discedant à concordia caritatis, in digitis autem maximè apparet quædam divisio, nec tamen ab unitate præcisio, sive propterea, sive propter aliam quamcumque causam Spiritus sanctus appellatus est digito Dei, non tamen cum hoc audimus humani corporis forma cogitanda est. Accepit ergo ille populus legem digito Dei scriptam in tabulis sanè lapideis, ad significandam duritiam cordis illorum, quòd legem non erant impleturi. Corporalia quippe dona desiderantes à Domino, magis carnali timore quam spiritali caritate tenebantur: legem autem non implet nisi caritas. Ideo multis sacramentis visibilibus onerati sunt, quo servili jugo premerentur, in observationibus ciborum, & in sacrificiis animalium, & in aliis innumerabilibus: quæ tamen signa erant rerum spiritalium ad Dominum Jesum Christum & ad Ecclesiam pertinentium; quæ tunc à paucis sanctis & intelligebantur ad fructum

^a
Isaia 53. 7.

Lex scripta digito Dei.

Exodi 14.

35.

Num. 14.

33.

Deut. 29.

5.

Luc. 11.

20.

53-

salutis, & observabantur ad congruentiam temporis; à multitudine verò carnalium tantummodo observabantur, non intelligebantur.

Jerusalem
typus civi-
tatis cæles-
tis.

36. Per multa itaque & varia signa rerum futurarum, quas longum est omnes commemorare, & eas nunc in Ecclesia videmus impleri, perductus est ille populus ad terram promissionis, ubi temporaliter carnaliterque regnaret pro modo desiderii sui: quod tamen regnum terrenum regni spiritalis imaginem gessit. Ibi Jerusalem condita est, famosissima civitas Dei, serviens in signo liberæ civitatis, quæ cælestis Jerusalem dicitur, quod verbum est hebræum, & interpretatur visio pacis. Cujus cives sunt omnes sanctificati homines qui fuerunt, & qui sunt, & qui futuri sunt; & omnes sanctificati spiritus, etiam quicumque in excelsis cælorum partibus pia devotione obtemperant Deo, nec imitantur impiam diaboli superbiam & angelorum ejus. Hujus civitatis Rex est Dominus Jesus Christus, Verbum Dei quo reguntur summi Angeli, & Verbum hominem assumens ut eo regerentur & homines, qui simul omnes cum illo in æterna pace regnabunt. Ad hujus Regis præfigurationem in illo terreno regno populi Israël maximè eminuere rex David, de cujus semine secundum carnem veniret verissimus Rex noster Dominus Jesus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Multa in illa terra promissionis gesta sunt in figuram venturi Christi & Ecclesiæ, quæ in sanctis libris paulatim discere poteris.

CAP. XXI.
Captivitas
Babyloni-
ca & in ea
gesta, quid
significent.

37. POST aliquot tamen generationes ostendit alium typum ad rem maximè pertinentem. Nam captivata est illa civitas, & multa pars ejus educta in Babyloniam. Sicut autem Je-

Jerusalem significat civitatem societatemque sanctorum, sic Babylonia significat civitatem societatemque iniquorum, quoniam dicitur interpretari confusio. De quibus duabus civitatibus, ab exordio generis humani usque in finem sæculi a permixtè temporum varietate currentibus, & ultimo judicio separandis, paulò antè * jam diximus. Illa ergo captivitas Jerusalem civitatis, & ille populus in Babyloniam ductus ad servitutem ire jubetur à Domino per Jeremiam illius temporis Prophetam. Et exstiterunt Reges Babyloniæ, sub quibus illi serviebant, qui ex eorum occasione commoti quibusdam miraculis, cognoscerent, & colerent, & coli juberent unum verum Deum, qui condidit universam creaturam. Jussi sunt autem & orare pro eis à quibus captivi tenebantur, & in eorum pace pacem sperare, ad gignendos filios, & domos ædificandas, & plantandos hortos & vineas. Post septuaginta autem annos promittitur eis ab illa captivitate liberatio. Hoc autem totum figuratè significabat Ecclesiam Christi in omnibus sanctis ejus, qui sunt cives Jerusalem cælestis, servitutam fuisse sub regibus hujus sæculi. Dicit enim & apostolica doctrina, ut *omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*: & ut *reddantur omnibus omnia, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal*; & cetera quæ salvo Dei nostri cultu, constitutionis humanæ principibus reddimus; quando & ipse Dominus, ut nobis hujus sanæ doctrinæ præberet exemplum, pro capite hominis quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus est. Jubentur autem etiam servi christiani & bo-

a
* Cap. 19.

Jerem. 25.
21. & 29.
1.
1. Esdræ 1.
7.

Jer. 29. 4.

Rom. 13.
1. & 7.

Matth. 17.
27.
Eph. 6. 5.

ni

a Sic MSS. At editi, *permixta*.

ni fideles dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterque servire; quos iudicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint, aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si & illi ad verum Deum conversi fuerint. Omnibus tamen præcipitur servire humanis potestatibus atque terrenis, quò usque post tempus præfinitum, quod significant septuaginta anni, ab istius sæculi confusione tamquam de captivitate Babylonix, sicut Jerusalem liberetur Ecclesia. Ex cujus captivitatis occasione ipsi etiam terreni reges desertis idolis, pro quibus persequebantur christianos, unum verum Deum & Christum Dominum cognoverunt, & colunt, pro quibus Apostolus Paulus jubet orari, etiam cum persequerentur Ecclesiam. Sic enim dicit: *Obsecro itaque primum fieri deprecationes^a, adorationes, interpellationes, gratiarum actiones, pro regibus, pro omnibus hominibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut securam & tranquillam vitam agamus cum omni pietate & caritate.* Itaque per ipsos data pax est Ecclesix, quamvis temporalis, tranquillitas^c temporalis ad ædificandas spiritualiter domos & plantandos hortos & vineas. Nam & ecce te modò per istum sermonem ædificamus atque plantamus. Et hoc fit per totum orbem terrarum cum pace Regum christianorum, sicut idem dicit Apostolus: *Dei agricultura, Dei ædificatio estis.*

38. Et post annos quidem septuaginta, quos

^a Lov, orationes. Editi autem alii & MSS, adorationes. Græcè est, προσευχάς.

^b Vulgata, castitate: juxta græc. σεμιότητι.

^c Sic MSS. Editi verò, temporis.

I. Tim. 2.

I. & 2.

"

b

c

I. Cor. 3. 9.

Jerem. 25.

12. & 29.

10.

quos mysticè prophetaverat Jeremias, ut finem temporum præfiguraret, tamen ut ipsa figura integraretur, facta est in Jerusalem restitutio ædificationis templi Dei: sed quia totum figuratè agebatur, non erat firma pax ac libertas reddita judæis. Itaque postea à romanis victi sunt, & tributarii facti. Ex illo sanè tempore ex quo terram promissionis acceperunt, & Reges habere cœperunt, ne in aliquo Regum suorum completum esse arbitrarentur, quòd eis liberator Christus promittebatur, apertius per multas prophetias prophetatus est Christus, non solum ab ipso David in libro Psalmorum, sed etiam à ceteris & magnis & sanctis Prophetis, usque ad tempus captivitatis in Babyloniam: & in ipsa captivitate fuerunt Prophetæ, qui venturum Dominum Jesum Christum liberatorem omnium prophetarent. Et postea quàm templum transactis septuaginta annis restitutum est, tantas præsuras & calamitates à Regibus gentium judæi perpessi sunt, ut intelligerent nondum venisse liberatorem, quem non spiritualiter liberaturum intelligebant, sed pro liberatione carnali desiderabant.

39. PERACTIS ergo quinque ætatibus sæculi, quarum prima est ab initio generis humani, id est, ab Adam, qui primus homo factus est, usque ad Noë, qui fecit Arcam in diluvio, inde secunda est usque ad Abraham, qui pater^a dictus est omnium quidem gentium, quæ fidem ipsius imitentur; sed tamen ex propagine carnis suæ futuri populi judæorum: qui ante fidem christianam gentium, unus inter omnes omnium terrarum populus unum

Post captivitatem babilonicam libertas qualis reddita.

CAP. XXII.
Ætates
mundi sex.
Gen. 6. 22.

^a
Gen. 17. 4

³ MSS. electus est,

Matth. I.
17.

Sexta ætas
ex adventu
Christi.

Gen. I. 27.

Christus
novum Tes-
tamentum
sempiter-
næ heredi-
tatis mani-
festans, ter-

unum verum Deum coluit, ex quo populo salvator Christus secundum carnem veniret. Isti enim articuli duarum ætatum eminent in veteribus libris: reliquarum autem trium in Evangelio etiam declarantur, cum carnalis origo Domini Jesu Christi commemoratur. Nam tertia est ab Abraham usque ad David regem: quarta à David usque ad illam captivitatem, qua populus Dei in Babyloniam transmigravit: quinta ab illa transmigratione usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi: ex cuius adventu sexta ætas agitur: ut jam spiritalis gratia, quæ paucis tunc Patriarchis & Prophetis nota erat, manifestaretur omnibus gentibus: ne quisquam Deum nisi gratis coleret, non visibilia præmia servitutis suæ, & præsentis vite felicitatem, sed solam vitam æternam, in qua ipso Deo frueretur, ab illo desiderans; ut hac sexta ætate mens humana renovetur ad imaginem Dei, sicut sexta die homo factus est ad imaginem Dei. Tunc enim & lex impletur, dum non cupiditate rerum temporalium, sed caritate illius qui præcepit, fiunt quæcumque præcepit. Quis autem non redamare affectet justissimum & misericordissimum Deum, qui prior sic amavit injustissimos & superbissimos homines, ut propter eos mitteret unicum Filium, per quem fecit omnia, qui non sui mutatione, sed hominis assumptione homo factus, non solum cum eis vivere, sed etiam pro eis & ab eis posset occidi?

40. Itaque novum Testamentum hereditatis sempiternæ manifestans, in quo renovatus homo per gratiam Dei ageret novam vitam, hoc est vitam spiritalem; ut vetus ostenderet primum, in quo carnalis populus agens veterem hominem, exceptis paucis intel-

telligentibus Patriarchis, & Prophetis, & nonnullis latentibus sanctis, carnaliter vivens carnalia præmia desiderabat à Domino Deo, & in figura spiritalium bonorum accipiebat: omnia ergo bona terrena contempsit homo factus Dominus Christus, ut contemnenda monstraret; & omnia terrena sustinuit mala, quæ sustinenda præcipiebat: ut neque in illis quæreretur felicitas, neque in istis infelicitas timeretur. Natus enim de matre, quæ quamvis à viro intacta conceperit, semperque intacta permanserit, virgo concipiens, virgo pariens, virgo moriens, tamen fabro desponsata erat, omnem typhum carnalis nobilitatis exstinxit. Natus etiam in civitate Bethleem, quæ inter omnes Judææ civitates ita erat exigua, ut hodieque villa appelletur, noluit quemquam de cujusquam terrenæ civitatis sublimitate gloriari. Pauper etiam factus est cujus sunt omnia, & per quem creata sunt omnia; ne quisquam cum in eum crederet, de terrenis divitiis auderet extolli. Noluit Rex ab hominibus fieri; quia humilitatis ostendebat viam miseris, quos ab eo superbia separaverat: quamvis sempiternum ejus regnum universa creatura testetur. Esurivit qui omnes pascit, sitiivit per quem creatur omnis potus, & qui spiritaliter panis est esurientium, fonsque sitiientium: ab itinere terrestri fatigatus est, qui se ipsum nobis viam fecit in cælum: velut obmutuit & obsurdit coram conviciantibus, per quem mutus locutus est & surdus audivit: vinctus est, qui de infirmitatum vinculis solvit: flagellatus est, qui omnium dolorum flagella de hominum corporibus expulit: crucifixus est, qui cruciatus

rena contemnere exemplo docet.

Nativitas ejus, vita, & mors.

2.

nos-

a Sic MSS. At editi, ab ea.

nostros finivit : mortuus est , qui mortuos suscitavit. Sed & resurrexit numquam moriturus , ne ab illo quisquam sic disceret mortem contemnere , quasi numquam a victurus.

**CAPUT
XXIII.**

Spiritus
sanctus die
50. post re-
surreccio-
nem Chris-
ti missus.

41. INDE confirmatis discipulis , conversatus cum eis quadraginta diebus , eisdem spectantibus adscendit in cælum ; & completis à resurrectione quinquaginta diebus misit eis Spiritum sanctum (promiserat enim) per quem diffusa caritate in cordibus eorum , non solum sine onere , sed etiam cum jocunditate legem possent implere. Quæ data est judæis in decem præceptis , quod appellant decalogum. Quæ

*Matt. 22.
37.*

rursus ad duo rediguntur , ut diligamus Deum ex toto corde , ex tota anima , ex tota mente ; & diligamus proximum sicut nos ipsos. Nam in

Ibid. 40.

his duobus præceptis totam legem prophetasque pendere , ipse Dominus & dixit in Evangelio , & suo manifestavit exemplo. Nam & populus Israël ex die quo primum pascha in imagine celebrarunt , ovem occidentes & manducantes , cu-

Exodi 12.

jus sanguine postes eorum ad salutis tutelam signati sunt ; ex ipso ergo die quinquagesimus dies impletus est , & legem acceperunt scriptam digito Dei , quo nomine jam diximus significari Spiritum sanctum : sicut post Domini

Exodi 19a

*1.
Luca 11.
20.*

passionem & resurrectionem , quod est verum pascha , quinquagesimo die ipse Spiritus sanctus discipulis missus est : non jam lapideis tabulis corda dura significans ; sed cum essent

*Act. 2. 1.
&c.*

unum in locum congregati in ipsa Jerusalem , factus est subito de cælo sonus , quasi ferretur flatus vehemens , & visæ sunt illis linguæ divisæ quasi ignis , & coeperunt linguis loqui , ita ut

om-

^a Am. Er. & ferè omnes MSS. *futurus*. Unus Vatic. *resurrecturus*.

omnes qui ad illos venerant , suam linguam quisque cognosceret (ad illam enim civitatem ex omni terra conveniebant judæi , quacumque dispersi erant , & diversas linguas gentium diversarum didicerant) deinde cum tota fiducia Christum prædicantes , in ejus nomine multa signa faciebant , ita ut quemdam mortuum transeunte Petro umbra ejus tetigerit , & resurrexit.

Act. 5. 15.

42. Sed cum viderunt judæi tanta signa fieri in ejus nomine , quem partim per invidiam , partim per errorem crucifixerunt , alii irritati sunt ad persequendos prædicatores ejus Apostolos , alii verò idipsum amplius admirantes , quod in ejus nomine , quem veluti à se oppressum & victum riserant , tanta miracula fierent , poenitendo conversi , crediderunt in eum millia judæorum. Non erant jam illi temporalia beneficia terrenumque regnum desiderantes à Deo , nec promissum Regem Christum carnaliter expectantes ; sed immortaliter intelligentes & diligentes eum , qui pro ipsis ab ipsis tanta mortaliter pertulit , & eis usque ad sui sanguinis a peccata donavit , & immortalitatem à se sperandam & desiderandam exemplo suæ resurrectionis ostendit. Itaque jam veteris hominis terrena desideria mortificantes , & spiritualis vitæ novitate flagrantes , sicut præceperat in Evangelio Dominus , vendebant omnia quæ habebant , & pretia rerum suarum ante pedes Apostolorum ponebant , ut ipsi distribuerent unicuique , sicut cuique opus erat : viventesque in christiana dilectione concorditer , non dicebant aliquid suum , sed erant illis omnia communia ,

Judæi præ-
dicatione
Apostolo-
rum con-
versi , vitæ
evangelicæ studio
flagrantes.

*Act. 2. 44.
& 4. 34.*

TOM. I.

CC

&

^a Hic in editione Lov. additum fuerat , *effusionem* , minus bene.

& anima & cor unum in Deum. Deinde etiam ipsi à judæis carnalibus civibus carnis suæ persecutionem passi, atque dispersi sunt, ut latius Christus eorum dispersione prædicaretur, & imitarentur etiam ipsi patientiam Domini sui: quia qui^a eos mansuetus passus fuerat, mansuetus pro se pati jubebat.

Ecclesiæ
apud Gen-
tes per
Paulum
constitutæ.

43. Ex ipsis sanctorum persecutoribus fuerat etiam Apostolus Paulus, & in christianos maximè sæviebat: sed postea credens & Apostolus factus, missus est ut gentibus Evangelium prædicaret, graviora perpressus pro nomine Christi, quàm fecerat contra nomen Christi. Ecclesias autem constituens per omnes gentes quæ Evangelium seminabat, impensè præcipiebat, ut quoniam ipsi ex idolorum cultu venientes, & ad unum Deum colendum rudes, non facile poterant rebus suis venditis & distributis servire Deo, oblationes facerent in pauperes sanctorum qui erant in Ecclesiis judææ, quæ Christo crediderant: ita illos tamquam milites, illos autem tamquam stipendiarios provinciales apostolica doctrina constituit; inserens eis Christum velut lapidem angularem, sicut per Prophetam prænuntiatus erat, in quo ambo quasi parietes de diverso venientes, de judæis videlicet atque gentibus, germana caritate copularentur. Sed postea graviore & crebriore persecutione ex incredulis gentibus adversus Christi Ecclesiam surrexerunt, & implebatur in dies singulos verbum Domini prædicentis: *Ecce ego mitto vos velut oves in medio luporum.*

Psal. 117.
22.
Isai. 28.
16.

Matt. 10.
16.

SED

^a Am. & Er. qui ante eos. Lov. qui pro eis. Aliquot MSS. qui per eos: & quidam, qui propter eos: plerique autem, qui eos.

44. SED illa vitis quæ per orbem terrarum, sicut de illa prophetatum, & ab ipso Domino prænuntiatus erat, fructuosos palmites diffundebat, tantò pullulabat amplius, quanto uberiore martyrum sanguine rigabatur. Quibus per omnes terras innumerabiliter pro fidei veritate morientibus, etiam ipsa persequentia regna cesserunt, & ad Christum cognoscendum atque venerandum fracta superbiæ cervice conversa sunt. Oportebat autem ut eadem vitis, sicut à Domino identidem prædictum erat, putaretur, & ex ea præciderentur infructuosa sarmenta, quibus hæreses & schismata per loca facta sunt, sub Christi nomine, non ipsius gloriam, sed suam quærentium, per quorum adversitates magis magisque exerceretur Ecclesia, & probaretur atque illustraretur & doctrina ejus & patientia.

CAPUT
XXIV.
Ecclesia
quasi vitis
pullulat, &
putatur.

Joan. 15. e.

45. Omnia ergo hæc, sicut tantò antè prædicta legimus, sic & facta cognoscimus: & quemadmodum primi christiani, quia nondum ista provenisse videbant, miraculis movebantur ut crederent; sic nos quia omnia ista ita completa sunt, sicut ea in libris legimus, qui longè antè quàm hæc implerentur conscripti sunt, ubi omnia futura dicebantur, & præsentia jam videntur, ædificamur ad fidem, ut etiam illa quæ restant, sustinentes & perseverantes in Domino, sine dubitatione ventura credamus. Si quidem adhuc tribulationes futuræ in eisdem Scripturis leguntur, & ipse ultimus iudicii dies, ubi omnes cives ambarum illarum civitatum receptis corporibus surrecturi sunt, & rationem vitæ suæ ante tribunal Christi iudicis reddituri. Veniet enim in claritate potestatis, qui prius in humilitate humanitatis venire dignatus est; & omnes pios ab impiis segregabit: non tantum

Ex iis quæ
videntur
impleta,
credantur
prædicta
quæ restant
implenda,
præsertim
iudicium
futurum.

eis qui in eum credere omninò noluerunt, sed etiam eis qui frustra & infructuosè crediderunt in eum; illis daturus regnum secum æternum, illis autem pœnam æternam cum diabolo. Sed sicut nullum gaudium rerum temporalium ex aliqua parte simile potest inveniri gaudio vitæ æternæ, quam sancti accepturi sunt: ita nullus cruciatus pœnarum temporalium potest sempiternis iniquorum cruciatibus comparari.

CAPUT
XXV.
Fides resurrectionis suadetur.

46. ITAQUE, frater, confirma te ipsum in ejus nomine atque adjutorio cui credis, adversus linguas eorum qui fidem nostram irrident, de quibus diabolus seductoria verba loquitur, maximè volens irridere fidem resurrectionis. Sed ex te ipso crede futurum te esse cùm fueris, quando cùm antè non fueris, nunc esse te vides. Ubi enim erat ista moles corporis tui, & ista forma membrorumque compago ante paucos annos, priùs quàm natus; vel etiam priùs quàm in matris utero conceptus esses, ubi erat hæc moles & hæc statura corporis tui? Nonnè de occultis hujus creaturæ secretis, Domino Deo invisibiliter formante, processit in lucem, certisque ætatum incrementis in istam magnitudinem formamque surrexit? Numquid ergo difficile est Deo, qui etiam aggeres nubium ex occulto in momento contrahit, & contegit cælum in ictu temporis, reddere istam quantitatem corporis tui sicut erat, qui eam facere potuit a sicut non erat? Crede ergo fortiter & inconcussè, quia omnia quæ videntur quasi pereundo humanis oculis subtrahi, salva & integra sunt omnipotentis Dei: qui ea cùm voluerit, sine ulla mora & difficultate reparabit,

a Sic Am. Er. & plures MSS. At Lov. potuit cùm non erat. Corbeiensis codex à secunda manu, sic cùm non erat.

ea dumtaxat quæ justitia ejus reparanda esse judicat: ut in his corporibus reddant homines factorum suorum rationem, in quibus ea fecerunt; & in his mereantur aut commutationem cælestis incorruptionis pro meritis pietatis, aut a corruptibilem corporis conditionem pro meritis iniquitatis, non quæ morte solvatur, sed quæ materiam sempiternis doloribus præbeat.

47. Fuge ergo per immobilem fidem b & mores bonos, fuge, frater, illa tormenta, ubi nec tortores deficiunt, nec torti moriuntur; quibus sine fine mors est, non posse in cruciatibus mori. Et exardesce amore atque desiderio sempiternæ vitæ sanctorum, ubi nec operosa erit actio, nec requies desidiosa: laus erit Dei sine fastidio, sine defectu: nullum in animo tædium, nullus labor in corpore: nulla indignitia, nec tua cui subveniri desideres, nec proximi cui subvenire festines. Omnes deliciae Deus erit, & c satietas sanctæ civitatis in illo & de illo sapienter beatèque viventis. Efficiemur enim, sicut ab illo promissum speramus & expectamus, æquales Angelis Dei, & cum eis pariter illa Trinitate perfruemur jam per speciem, in qua nunc per fidem ambulamus. Credimus enim quod non videmus, ut ipsi meritis fidei etiam videre quod credimus, & inhaerere mereamur: ut æqualitatem Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & ipsius Trinitatis unitatem, quomodo sint hæc tria unus Deus, non jam verbis fidei & strepentes syllabis personemus, sed contemplatione purissima & ardentissima in illo silentio d sorbeamus.

CC 3

HÆC

a Aliquot MSS. aut corruptibilis.
b Sic MSS. Editi verò, ad mores bonos.
c Editi, & societas. Aptius fortè quinque MSS. & satietas.
d Sic duo MSS. At editi, sorbeamur.

a

b
Mors perpetua in tormentis.

Vita æterna in sanctorum.

c

Luca 20.
36.

2. Cor. 5.7.

3. e. mox

d

Cavendum non tantum à paganis, iudæis, & hæreticis, sed etiam à malis christianis.

48. Hæc tene fixa in corde tuo, & invoca Deum cui credis, ut tucatur te adversus tentationes diaboli: & esto cautus, ne tibi aliunde hostis ille subrepat, qui ad solatium malevolentissimum damnationis suæ, cum quibus damnetur inquirat. Non enim per eos solos qui christianum nomen oderunt, & dolent eo nomine occupatum esse orbem terrarum, & adhuc simulacris & dæmoniorum curiositatibus servire desiderant, audent ille tentare christianos: sed etiam per eos quos paulò antè commemoravimus, de unitate Ecclesiæ, velut putata vite, præcisos, qui hæretici vel schismatici dicuntur, conatur etiam id quidem interdum. Sed tamen id etiam aliquando conatur & per iudæos tentare, atque seducere. Sed maximè cavendum est, ne per homines qui sunt in ipsa catholica Ecclesia, quos velut paleam usque ad tempus ventilationis suæ sustinet, unusquisque tentetur & decipiatur. Propterea enim Deus patiens est in illos, ut & suorum electorum fidem atque prudentiam per illorum perversitatem exercendo confirmet; & quia de numero eorum multi proficiunt, & ad placendum Deo a miserati animas suas, magno impetu convertuntur. Non enim omnes sibi per patientiam Dei thesaurizant iram in die iræ justii iudicii ejus: sed multos eadem omnipotentis patientia perducit ad saluberrimum pœnitentiæ dolorem. Quod donec fiat, exercetur per eos illorum qui jam rectam viam tenent, non solum tolerantia, sed etiam misericordia. Multos ergo visurus est ebriosos, avaros, fraudatores, aleatores, adul-

^a Lov. miseranti. Melius Am. Er. & aliquot MSS. miserati. Alludit ad illud Eccli. 30. 24. Miserere anime tuæ placens Deo.

teros, fornicatores, remedia sacrilega sibi alligantes, præcantatoribus & mathematicis, vel quarumlibet impiarum artium divinatoribus deditos. Animadversurus etiam, quod illæ turbæ impleant ecclesias per dies festos christianorum, quæ implent & theatra per dies sollemnes paganorum; & hæc videndo ad imitandum tentaberis. Et quid dicam? videbis, quod etiam nunc jam utique nosti: non enim nescis multos qui appellantur christiani, hæc omnia mala operari, quæ breviter commemoravi. Et a aliquando fortasse graviora facere homines non ignoras, quos nosti appellari christianos. Sed si hoc animo venisti, ut quasi securus talia facias, multum erras: nec tibi proderit nomen Christi, cum cœperit ille severissimè judicare, qui prius dignatus est misericordissimè subvenire. Prædixit enim ista, & ait in Evangelio: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed is qui facit voluntatem Patris mei. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, in nomine tuo manducabimus & bibimus.* Omnibus ergo qui in talibus operibus perseverant, damnatio finis est. Cum ergo videris multos non solum hæc facere, sed etiam defendere atque suadere, tene te ad legem Dei, & non sequaris prævaricatores ejus. Non enim secundum illorum sensum, sed secundum illius veritatem judicaberis.

49. Coniungere bonis, quos vides amare tecum Regem tuum. Multos enim inventurus es, si & tu talis esse cœperis. Nam si in spectaculis b cum illis esse cupiebas, & eis

cc 4 in

^a MSS. aliquantò.

^b Sic Am. Er. & MSS. At Lov. Nam si in spectaculis & vanitatibus insanorum certaminum illis cupiebas in hæcere.

Matth. 7.
21. & 22.

Societas sit cum bonis non tamen spes in ipsis ponatur.